

Nr 115.

Ankom till riksdagen kansli den 17 maj 1927 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för åtnjutande av beviljat statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium).

(3:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 18 mars 1927 dagtecknad proposition, nr 217, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att förklara, att det av 1925 års riksdag anvisade bidraget av 1,000,000 kronor till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) skall utgå på sätt och under villkor, som departementschefen i sagda statsrådsprotokoll angivit.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I anledning av proposition (nr 100) beviljade 1925 års riksdag ett anslag å 1,000,000 kronor som bidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med minst 200 vårdplatser ävensom statsbidrag till driftkostnaderna för anstalten under viss tid med högre belopp än det som enligt allmänna regler skulle utgå till dylik anstalt.

Genom beslut den 18 juni 1925 förklarade sedermera Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville framdeles, på framställning av Norrbottens läns landsting, meddela beslut såväl i fråga om utbetalande av statsbidragen som ock beträffande villkor och bestämmelser för statsbidragens åtnjutande.

Norrbottens läns landsting har nu genom en av landstinget utsedd delegation i skrivelse i februari 1927 gjort framställning i vissa hänseenden beträffande grunderna för åtnjutande av omförmälda bidrag på 1,000,000 kronor.

Enligt gällande allmänna bestämmelser rörande bidrag för uppförande av tuberkulossjukvårdsanstalter utgör statsbidragets storlek högst hälften av byggnadskostnaden; dock att bidraget icke får överstiga 2,000 kronor för varje sjukplats, vederbörande anstalt beräknas rymma.

Framställning rörande anslag till nu ifrågavarande anstalt hade ursprungligen gjorts av 1923 års landsting i Norrbottens län. Framställningen grundade sig på förslag, avgivet av en för ändamålet tillsatt kommitté. Denna kommitté hade förklarat sig anse, att det vore nödvändigt att inom länet hava

en modern och väl utrustad vårdanstalt för lungtuberkulösa, d. v. s. ett modernt centralsanatorium. Kommittén hade visserligen erinrat, att vid Sandträsk, beläget 4 mil från Boden, finnes en tuberkulossjukstuga med 80 platser. Men denna vore så primitiv och så enkelt utrustad, att den ej på långt när motsvarade sitt ändamål utan måste betraktas som ett provisorium.

I sin förevarande framställning har nu landstingets delegation framställt tre särskilda yrkanden. Dessa äro:

dels »att Kungl. Maj:t måtte skaffa landstinget förvissning om att landstinget, som i enlighet med riksdagens direktiv sökt göra allt för att nedbringa anläggningskostnaden, även om ett centralsanatorium för minst 200 platser förlägges till Sandträsk eller å annan lämplig plats, där detsamma betingar en ej oväsentligt lägre kostnad än den i landstingets tidigare framställningar angivna, kommer i åtnjutande av bidrag enligt riksdagens beslut»,

dels att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att någon återbetalning av det tidigare åtnjutna byggnadsbidraget till nuvarande anläggning i Sandträsk ej behöver ske, när denna anläggning nedlägges efter tillkomsten av ett nytt centralsanatorium på 200 platser, eller att, därest detta medgivande icke skulle kunna lämnas, att Kungl. Maj:t måtte ange de grunder, efter vilka nämnda bidrag skall återbetalas, därvid landstinget förutsatt, att dessa grunder bliva dels så gynnsamma som möjligt, dels desamma vare sig det nya centralsanatoriet förlägges till Sandträsk eller på annan plats, samt

dels att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att Norrbottens läns landsting måtte få lyfta det för anläggning av centralsanatorium under vissa villkor beviljade byggnadsbidraget i terminer, på sätt i framställningen närmare angivits.

I den först behandlade frågan, nämligen den, huruvida statsbidragets belopp kunde röna någon inverkan därav att byggnadskostnaden nedbringats så lågt, att det beviljade statsbidraget komme att utgöra mer än hälften därav, har departementschefen framhållit, att innebörden av 1925 års riksdags ifrågavarande beslut ej syntes fullt klar samt därefter anfört följande:

»Icke heller erhålles någon säker ledning till bedömande av denna innebörd av de anföranden, som höllos då ärendet diskuterades i riksdagens kamrar. Visserligen gjordes därvid uttalanden, som närmast ge vid handen, att meningen med statsutskottsreservanternas, av riksdagen sedermera godkända förslag skulle vara, att statsbidraget skulle utgå med fixerat belopp — 1,000,000 kronor — oavsett byggnadskostnadernas storlek. Men å andra sidan utvecklades från ett flertal håll, att då bidraget bestämts att utgå med ett bestämt totalbelopp för *minst* 200 vårdplatser, däri skulle ligga en uppfordran till landstinget att genom nedbringande av sammanlagda byggnadskostnaden söka erhålla några vårdplatser utöver minimiantalet 200. Bakom en dylik uppfattning kan anses hava legat det antagandet, att den då beräknade byggnadskostnaden för sanatoriet näppeligen skulle kunna, även om platsantalet bestämdes till jämnt 200, nedbringas med något avsevärdare belopp, och då denna kostnad utgjorde betydligt över 2 miljoner kronor,

kan det således knappast anses klart, att den konsekvensen, att statsbidraget skulle kunna bli större än halva byggnadskostnaden, varit åsyftad.

Oavsett att det sålunda icke med säkerhet kan sägas, huruvida riksdagen med sitt beslut år 1925 verkligen avsett att dispensera från den vanliga regeln att statsbidraget ej får överstiga halva byggnadskostnaden eller icke, synas nu ur saklig synpunkt starka skäl kunna anföras för att någon rubbning i statsbidragets belopp icke göres med anledning av de sedermera jämkade byggnadsplanerna. I och för sig måste det uppenbarligen vara till stor fördel, att det lyckats landstinget att genom förändrade anordningar så väsentligt nedbringa den beräknade byggnadskostnaden. Vad i ärendet anförts lärer, vidare giva vid handen, att med hänsyn till landstingets svaga ekonomiska ställning en åtgärd, varigenom landstinget skulle komma att få bära större del av kostnaden än den, som man i förevarande förslag räknat med, skulle än ytterligare fördröja och kanske helt omöjliggöra centralsanatoriets uppförande. Såväl landstingsskattens höjd som storleken av de belopp, landstinget anslagit för tuberkulossjukvården, göra det tydligt, att det icke rimligen kan förutsättas, att landstinget skall gå in för en lösning, som nu skulle medföra ytterligare stegring därutinnan. Detta skulle enligt uppgift kunna med föreliggande förslag med nätt nöd undgås. Då 1925 års riksdags beslut *formellt* icke innebär något hinder mot statsbidragets utbetalande oavsett de nedbringade byggnadskostnaderna, är det alltså på nu anförda skäl min avsikt att, därest riksdagen icke i förevarande ärende uttalar annan uppfattning, tillstyrka Kungl. Maj:t att förklara, att landstinget skall vara berättigat att för ett — för nu beräknad byggnadskostnad av omkring 1,700,000 kronor — enligt godkända ritningar uppfört centralsanatorium med minst 200 vårdplatser, isoleringsplatser oberäknade, uppbära det beviljade statsbidraget å 1,000,000 kronor. Att emellertid av annan anledning visst avdrag faktiskt kan ifrågakomma, skall nämnas i det följande.»

Landstingsdelegationens andra yrkande gick, som förut nämnts, ut på att landstinget måtte erhålla befrielse från eller minskning vid återbetalning av det för nuvarande sjukstuga i Sandträsk uppburna statsbidraget på den grund att vårdplatserna i denna sjukstuga komme att i samband med centralsanatoriets tillkomst upphöra. I detta hänseende har departementschefen anfört följande:

»Den nu behandlade frågan har endast indirekt sammanhang med statsbidraget till det nya centralsanatoriet. Detta har beviljats till fixt belopp av 1,000,000 kronor, och någon direkt minskning av sagda belopp synes alltså ej böra ifrågasättas. Emellertid var frågan om det nya sanatoriets plats ej under behandling vid 1925 års riksdag, och det är därför naturligt, att sambandet med det tidigare till Sandträsksanstalten lämnade bidraget icke då kom till uttryck. Formellt sett är alltså nu endast fråga om *återbäring* av det uppburna bidraget.

Vad denna fråga angår, synes det mig till en början uppenbart, att *i princip* återbäringskyldighet föreligger i dylika fall. Detta torde ligga bakom föreskriften om den förbindelse, vederbörande har att avge om att icke utan tillstånd använda anstalten för annat ändamål. Visserligen lärer, enligt

vad jag från statskontoret inhämtat, något fall av dylik återbäring hittills icke hava förekommit, men tanken på att sådan återbäringsskyldighet föreligger har i skilda sammanhang kommit till uttryck; jag vill här endast erinra om behandlingen i 1926 års statsverksproposition av frågan om anslag till Apelvikens kustsanatorium (femte huvudtiteln sid. 233) samt i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag av frågan om epidemisjukhus' användande till andra statsunderstödda ändamål (femte huvudtiteln sid. 253).

I enlighet med vad statskontoret i sistnämnda ärende anfört, läser visserligen Kungl. Maj:t *för visst fall* äga dispensera från återbäringsskyldighet. Nu förevarande fråga synes mig emellertid, i det läge vari den föreligger, vara av den principiella betydelse, att densamma bör underställas riksdagen. Med hänsyn till den omfattning, i vilken på senare tid byggnadsbidrag av statsmedel lämnats för skilda ändamål, läser nämligen i framtiden motsvarande spörsmål gång efter annan uppkomma.

Redan från början vill jag uttala, att tillräckliga skäl för befrielse från all återbäring icke synas mig i detta fall föreligga. Emellertid anser jag förslaget om visst avdrag vid återbäringen innebära en riktig tanke. Såsom byggnadsstyrelsen anfört, är det nämligen icke mera än rättvist, att i sådana fall en del av den oundvikliga värdeminskning, som byggnader med tiden undergå, kommer att falla på staten. Mot avdragets bestämmande enligt de av byggnadsstyrelsen förordade grunderna har jag icke heller något att erinra. I detta fall skulle alltså avdraget, med utgångspunkt från en ålder på anstalten vid nedläggandet av 20 år, kunna beräknas till 32,000 kronor och det belopp, som skall återbäras, således till 48,000 kronor. Emellertid synes det mig, med hänsyn till att tidpunkten för Sandträksanstaltens nedläggande icke nu kan bestämt förutsägas, vara lämpligare att föreskriva, att vid återbäringen avdrag må ske med (2 % av 80,000) 1,600 kronor för varje år från det anstalten efter godkänd avsyning togs i bruk för sitt ifrågakommande ändamål, till dess vården därstädes helt eller till huvudsaklig del upphör. Återbäringen torde i detta fall böra ske i samband med lyftande av det nya statsbidraget. Det synes alltså icke obilligt att föreskriva som villkor för dettas slutliga lyftande, att, därest sjukstugan då nedlagts, återbäring enligt nu angivna regler skett eller sker.»

Beträffande den tredje av landstingsdelegationen väckta frågan rörande tiden för lyftande av det nya byggnadsbidraget har departementschefen yttrat:

»Av vad vid ärendets behandling vid 1925 års riksdag förekommit synes det mig uppenbarligen framgå, att statsbidraget var avsett att uppbäras i efterhand på vanligt sätt. Med hänsyn till landstingets ekonomiskt betryckta läge och önskvärdheten av att centralsanatoriet utan vidare uppskov kommer till stånd anser jag det emellertid skäligt, att för detta speciella fall, däri statsmakterna redan förut ansett omständigheterna påkalla vittgående undantag från de allmänna statsbidragsreglerna, jämväl den lättnaden medgives, att bidraget till vissa delar får lyftas, innan byggnadsarbetet slutförts. Jag vill emellertid ytterligare betona, att ett eventuellt dylikt medgivande icke får anses prejudicerande för något annat fall, således icke ens därest det ifrågakommer att

lämna extra understöd till centralsanatorier i andra län. Till ytterligare understrykande av det speciella syftet med undantaget vill jag förorda, att som villkor för dess tillgodonjutande uppställs, att 1927 års landsting i länet fattar beslut om omedelbart uppförande av centralsanatorium av ifrågasvarande storlek.

Beträffande det närmare innehållet av medgivandet förordar jag, att detsamma bestämmes så, att, på sätt medicinalstyrelsen tillstyrkt, bidraget må utbetalas dels i tre terminer, med 300,000 kronor varje gång, sedan minst motsvarande andel — alltså varje gång tre tiondelar — av hela byggnadsarbetet utförts och det vid besiktning konstaterats, att utförandet skett i enlighet med godkända ritningar, dels med ett slutbelopp av återstående 100,000 kronor, sedan byggnaden blivit fullt färdig samt avsynats och av medicinalstyrelsen godkänts.

I nu icke angivna hänseenden torde de allmänna statsbidragsbestämmelserna böra gälla i förevarande fall.»

Vid granskning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet funnit sig böra tillstyrka densamma. Utskottet vill emellertid hava uttalat, att det av riksdagen beviljade särskilda statsbidraget till driftkostnaderna vid centralsanatoriet enligt utskottets mening torde böra utgå för samtliga vårdplatser allenast under den förutsättningen, att sjukstugan i Sandträsk icke nedlägges. Skulle sjukstugan helt eller delvis icke tagas i bruk, torde alltså detta böra föranleda, att det antal platser, till vilka det högre bidraget må utgå, reduceras i samma mån som platsantalet i sjukstugan minskas.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må förklara, att det av 1925 års riksdag anvisade bidraget av 1,000,000 kronor till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) skall utgå på sätt och under villkor, Kungl. Maj:t föreslagit, och med iakttagande beträffande statsbidraget till driftkostnaderna av vad utskottet ovan förordat.

Stockholm den 17 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. F. Vennersten, J. L. Widell, C. P. V. Nilsson i Gränebo, A. Pers, J. G. Waller, E. A. Hallin, C. I. Asplund, C. Johansson i Hälsingborg, D. A. Petrén, J. B. Johansson i Fredrikslund och K. A. W. Björck;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Åson Törnkvist i Karlskrona, P. M. Olsson i Blädinge, E. Kristensson i Göteborg, B. F. son Holmgren, J. Olofsson i Digernäs, E. G. E. Eriksson i Stockholm och G. Strindlund.

Utskottets
yttrande.